

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความเป็นผู้เสียหาย คดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์สิทธิของผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการของรัฐมากน้อยเพียงใดในกระบวนการยุติธรรม โดยจะวิเคราะห์ให้เห็นว่าจะมีหลักเกณฑ์และวิธีการอย่างไรที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิภาคีอาญา(คดีทุจริต) เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วย มิใช่ปล่อยให้เพียงหน้าที่ของหน่วยงานรัฐเพียงอย่างเดียวที่จะดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ถึงบทที่ 3 ว่าการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ (นอกราชการบังหลวง) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านาน การทุจริตต่อหน้าที่ราชการไม่ใช่เรื่องปกติที่สืบเนื่องมาจากความโลภของมนุษย์หรือลักษณะทางวัฒนธรรมและศีลธรรมของนักการเมืองไทยที่หลายคนคิดว่าคงจะไม่มีทางแก้ได้ แต่เป็นเรื่องผิดปกติที่เกิดจากปัญหาบริหารการจัดการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ไม่ดี และปัญหานี้มีทางป้องกันและปราบปรามได้ ถ้าประชาชนตระหนักและรู้วิธี

สาเหตุที่ไทยมีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการมาก เพราะชนชั้นนำกลุ่มน้อยมีอำนาจทางเศรษฐกิจการเมือง และการครอบงำข้อมูลข่าวสารเหนือกว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่ยากจนมาก ประชาชนถูกครอบงำให้คิดว่า ทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นเรื่องปกติในสังคมไทยที่คงไม่มีทางแก้ได้ และบางส่วนคิดว่า “ในเมื่อรัฐบาลไหน ๆ ก็ทุจริตต่อหน้าที่ราชการด้วยกันทั้งนั้น ถ้ารัฐบาลนี้จะทุจริตต่อหน้าที่ราชการบ้าง แต่ทำงานเป็น ช่วยให้เศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า ก็ยังดีกว่ารัฐบาลที่ทำงานไม่เป็น”

การทุจริตต่อหน้าที่ราชการของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ ก่อให้เกิดผลเสียหายที่ร้ายแรง คือ

1. ทำให้คนกลุ่มน้อยคดโกงทรัพยากรของส่วนรวมไปเป็นของตนเองอย่างผิดกฎหมายและจริยธรรม การเมืองไม่ได้พัฒนาเป็นประชาธิปไตย แบบที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และความ เป็นธรรมอย่างแท้จริง
2. ทำให้เกิดการบิดเบือนการใช้ทรัพยากรของประเทศที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์สูงสุด เช่น มึงบเพื่อพัฒนาการศึกษาสาธารณสุขน้อยลง การก่อสร้างถนนหรือ

ถาวรวัตถุต่าง ๆ มีคุณภาพต่ำ ต้องซ่อมแซมบ่อย อายุใช้งานน้อยกว่าที่ควรเป็นประชาชนได้บริการคุณภาพต่ำ ฯลฯ

3. ทำให้เกิดการผูกขาดไม่ส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความอ่อนแอ ความด้อยพัฒนาแล้วหลังขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจเอกชนไปแข่งขันสู้คนอื่นไม่ได้

4. ทำให้เยาวชนและประชาชนมีค่านิยมแบบยกย่องความร่ำรวย / ความสำเร็จโดยถือว่าการโกงเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์

ปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเกิดจากระบบเศรษฐกิจการเมืองของไทยที่ไม่เป็นธรรมและไม่เป็นประชาธิปไตยแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและการที่ประชาชนไทยได้รับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่มีคุณภาพต่ำ ประชาชนไทยส่วนใหญ่ยังมีกรอบวิธีคิดถึงปัญหาทุจริตต่อหน้าที่ราชการว่าเป็นเรื่องของปัจเจกชนที่โลกเห็นแก่ตัว นักการเมืองฝ่ายค้าน สื่อมวลชน นักวิชาการ องค์กรประชาชน นิยมการเปิดโปงโจมตีและเน้นการเอาผิดนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นรายบุคคล แต่ไม่ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดทุจริตต่อหน้าที่ราชการครั้งใหม่อีก

การทุจริตต่อหน้าที่ราชการไม่ใช่เรื่องที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความโลกเห็นแก่ตัวเท่านั้น แต่ยังมีสาเหตุสำคัญจากปัญหาการบริหารจัดการทางการเมืองเศรษฐกิจสังคมที่เอื้อให้ชนชั้นนำกลุ่มน้อยมีอำนาจมากและ โง่หรือเห็นแก่ตัวระยะสั้นมากเกินไปโดยไม่มี การตรวจสอบถ่วงดุลที่เหมาะสม ไม่มีการพัฒนาด้านความฉลาดเห็นการณ์ไกลเพื่อส่วนรวม

จะเห็นได้ว่าปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นใกล้ตัวประชาชนมาก ประชาชนที่ได้รับความเสียหายหรือผลกระทบจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการมีอยู่เป็นจำนวนมาก การป้องกันและปราบปรามดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดยังไม่มีประสิทธิภาพพอ และยังมี ความล่าช้าขาดความเด็ดขาดอยู่มาก ทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจาก การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่เหมาะสม หากเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ก็อาจส่งผลให้การปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้ผล และคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็อาจลดจำนวนลงได้ไม่น้อย เพราะหากเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนมีสิทธิเรียกร้องทุกข์ ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำผิด กล่าวคือ โดยหลักของผู้เสียหายในคดีอาญาจะมีสิทธิดังนี้ คือ

1. ร้องทุกข์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การไปแจ้งความกับตำรวจ แต่ถ้าเป็นบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย แล้วไปแจ้งความกับตำรวจ จะเรียกว่าค่ากล่าวโทษ จะแตกต่างกันตรงที่ ถ้าเป็นความผิดที่ยอมความได้ แล้วผู้ที่ไม่ใช่ผู้เสียหาย ตำรวจจะไม่สามารถดำเนินการสืบสวน สอบสวน

หรือจับกุมได้ แต่ถ้าเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ ไม่ว่าจะมิใครไปแจ้งความ หรือตำรวจรู้เอง ตำรวจก็สามารถดำเนินการสืบสวน สอบสวน หรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

2. เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ

3. เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

4. ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา สำหรับการถอนฟ้องนี้ ถ้าเป็นคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวก็เท่ากับคดีเป็นอันยุติ แต่ถ้าไม่ใช่คดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวถึงผู้เสียหายจะถอนฟ้อง แต่พนักงานอัยการก็ยังสามารถดำเนินคดีต่อไปได้ ก็คือคดียังไม่จบ จนกว่าศาลจะตัดสิน

5. ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว แต่ในฐานะความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ (ความผิดต่อแผ่นดิน) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ร่วมกับผู้เสียหายได้ ซึ่งจะทำให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดในฐานะทุจริตต่อหน้าที่ราชการมีความละเอียดมาก

อย่างไรก็ตามมีกฎหมายบางฉบับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันจะทำให้เกิดสิทธิในการดำเนินคดีอาญาตามที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น ตัวอย่างเช่นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

มาตรา 73 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินหรืออาคารที่อยู่ใกล้ชิด หรือติดต่อกับอาคารที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ หรือการใช้สอยที่ดินหรืออาคารถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากการกระทำความผิดดังกล่าว เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ” หรือกรณีเป็นผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พุทธศักราช 2535

มาตรา 51 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ประชาชนผู้พบเห็นอาจแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อให้พนักงานสอบสวน เจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า และให้ถือว่าประชาชนผู้พบเห็นการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

จะเห็นได้ว่ากฎหมายที่กล่าวข้างต้นทั้งสองฉบับ ไม่ว่าจะ เป็น พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 หรือ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 ต่างกำหนดให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ ซึ่งทำให้เกิด

สิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อ
ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายต่อไป และหน่วยงานที่ใช้กฎหมายเหล่านี้จะเป็น
หน่วยงานส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่กำกับ ดูแล เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่ากรณีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาในกฎหมายควบคุมอาคารที่ดี หรือกฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด และ
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็ดี เป็นการทำให้ประชาชนได้ใช้สิทธิในความเป็นผู้เสียหายดำเนินคดี
ได้อย่างเต็มที่ ถือเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของหน่วยงานราชการได้อีกทางหนึ่ง เพราะนอกจาก
หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้เสียหายแล้ว ประชาชนก็ยังเป็นผู้เสียหายอีกด้วย และกรณีที่ประชาชนในฐานะ
เป็นผู้เสียหายดำเนินคดีเอง ก็อาจเป็นตัวบ่งชี้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานนั้นขาดความรับผิดชอบ
หรือปฏิบัติหน้าที่ไปโดยไม่ชอบก็เป็นได้ ซึ่งในกรณีการเป็นผู้เสียหายตาม พระราชบัญญัติดังกล่าว
อาจนำไปพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข หรือกำหนดออกเป็นกฎหมายให้ประชาชนที่ได้รับความเสียหาย
จากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อ
ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ต่อไป

ในกรณีของความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้นเมื่อนำมาวิเคราะห์ เกี่ยวกับการ
การเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการแล้ว ก็ไม่มีกฎหมายใดของหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นผู้เสียหาย
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ
อันเป็นเหตุให้ตนต้องได้รับความเสียหายได้เลย แม้กระทั่งการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ แต่ก็ยังต้อง
ไปยื่นคำร้องผ่าน สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้เสียหายไม่
สามารถไปร้องทุกข์ดำเนินคดีเองได้ เฉกเช่น การดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งในส่วนของกรณีการ
ดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เท่าที่ผ่านมามีปริมาณคดีไม่ค่อยสูงนัก ทั้งนี้อาจสืบ
เนื่องมาจาก กระบวนการขั้นตอนการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลที่หน่วยงานของรัฐจะเป็น
ผู้นำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเอง ทั้งที่นอกจากจากรัฐจะเป็นผู้เสียหายแล้ว ประชาชนก็ถือเป็น
ผู้เสียหายด้วย

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเกี่ยวกับความเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อ
หน้าที่ราชการนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเกิดขึ้นจากปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ คือ

ปัญหาของการเริ่มต้นคดี (Start) ที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

การเริ่มต้นในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้นควรจะเป็นการเริ่มต้นในระบบของการร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย มิใช่ระบบของการกล่าวโทษ เพราะการร้องทุกข์กับการกล่าวโทษมีข้อแตกต่างกัน ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้คำอธิบายของคำว่า คำร้องทุกข์ ไว้ในมาตรา 2(7) ดังนี้

“คำร้องทุกข์” หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่ามีผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

สาเหตุที่ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการสามารถ ร้องทุกข์ควบคู่ไปกับการกล่าวโทษได้ ก็เนื่องจากประชาชนถือเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่สำคัญที่สุด แต่มักจะถูกมองข้ามถึงความสำคัญ และมุ่งเน้นไปที่หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย ทั้งที่แท้จริงแล้วประชาชนผู้เสียหายมีอาการให้รัฐ แต่ถูกภาครัฐกระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เป็นผู้เสียหายที่สำคัญ และควรเป็นผู้เริ่มต้น (Start) นำคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่ตนได้รับความเสียหายเข้าสู่กระบวนการ โดยการร้องทุกข์ หรือนำคดีขึ้นสู่ศาลเองได้เลย

ในส่วนของการกล่าวโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้คำอธิบายของคำว่า คำกล่าวโทษ ไว้ในมาตรา 2(8) ดังนี้

“คำกล่าวโทษ” หมายความว่า บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า ประเด็นข้อแตกต่างที่สำคัญของ คำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษ คือ การจะร้องทุกข์ได้จะต้องปรากฏว่าเป็นผู้เสียหายในคดี แต่การกล่าวโทษนั้นไม่ต้องเป็นผู้เสียหายใครก็ได้ ที่เห็นว่ามีบุคคลใดกระทำความผิดเกิดขึ้น เมื่อบุคคลที่ไม่ใช่ผู้เสียหายนำคดีเข้าสู่กระบวนการในฐานะเป็นผู้กล่าวโทษแล้ว กระบวนการต่อมาก็คือ การไต่สวนโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำกล่าวโทษ ก็ต้องมีการไต่สวนข้อเท็จจริงเสียก่อนว่า กรณีมีมูลการกระทำความผิดตามที่มีการกล่าวโทษหรือไม่ หากมีพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการสืบสวนเพื่อให้ได้ความจริง เพื่อเข้าสู่กระบวนการสอบสวนเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษต่อไป แต่ผู้กล่าวโทษจะมีได้อยู่ในฐานะผู้เสียหายในคดี

ในส่วนของ “คำร้องทุกข์” นั้นผู้ที่มีอำนาจในการร้องทุกข์ก็คือ ผู้เสียหายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดขึ้น และมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ คำร้องทุกข์จึงมีความเข้มข้นมากกว่า เพราะการร้องทุกข์นั้น ถือว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว เมื่อมีการร้องทุกข์หน่วยงานที่รับผิดชอบก็ต้องดำเนินการสอบสวน เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามเจตนาของผู้ร้องทุกข์

ดังนั้น “คำร้องทุกข์” จึงมีความชัดเจนในกระบวนการของการดำเนินคดีมากกว่า “คำกล่าวโทษ” เพราะองค์ประกอบของ คำร้องทุกข์ จะประกอบไปด้วย

1. มีการกล่าวหาโดยผู้เสียหายว่ามีการกระทำความผิดขึ้น
2. ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น
3. มีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

ซึ่งในคดีที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ส่วนใหญ่เราจะเห็นว่าหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐว่ามีการกระทำการหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการในภาครัฐเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวหาด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ตาม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การกล่าวหาที่ดี หรือ การกล่าวโทษที่ดี ยังไม่มีน้ำหนักพอที่จะมุ่งประสงค์ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังเช่น การร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้จะร้องทุกข์ได้ก็ต้องปรากฏว่า เป็นบุคคลผู้อยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายเสียก่อน

ปัญหากรณีความเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้นหน่วยงานใดหรือใครบ้างเป็นผู้เสียหายในคดี

หน่วยงานที่ถือเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการในประเทศไทย ซึ่งถือเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายดังนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือที่เรียกโดยย่อว่า “สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ” เป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญมีฐานะเป็นกรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เฉพาะได้สวนและวินิจฉัยการกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูง หรือข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกอง หรือเทียบเท่าขึ้นไป รำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ๆ ในฐานะเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายดังนี้

1. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่ออัยการเกี่ยวกับ การถอดถอนจากตำแหน่ง
2. ได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่ง ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 308 ของรัฐธรรมนูญ

3. ได้สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายวผิดปรกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

4. ในส่วนของการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น คณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ก็มีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

เช่นนี้เมื่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ในส่วนที่สำคัญ ๆ จะเห็นได้ว่า สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ก็ถือเป็นหน่วยงานรัฐของรัฐบาลหน่วยงานหนึ่งที่เป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการและเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย อันเป็นมาตรการของฝ่ายบริหารในการปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

2. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) กล่าวคือสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ หรือที่เรียกโดยย่อว่า “สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการ” เป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ภายหลังที่มีการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เมื่อปี 2545 โดยจัดตั้งขึ้นตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 กำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เป็นส่วนราชการระดับกรมสังกัดกระทรวงยุติธรรม เจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในอำนาจการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐนั้นจะเป็นในส่วน เจ้าหน้าที่ของรัฐดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองลงมา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการ) มีบทบาทเป็น

องค์กรหลักของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ และการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ชาติในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ โดยเป็นศูนย์กลางทั้งด้านการ ป้องกัน การปราบปราม และการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ในการดำเนิน ตามนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ รวมทั้งกำหนด มาตรการเพื่อให้การป้องกัน และปราบปรามการทุจริตในฝ่ายบริหารสามารถบูรณาการการ ดำเนินการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ให้บังเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการมีอำนาจหน้าที่สำคัญ ๆ ในฐานะเป็นผู้เสียหายตาม กฎหมายดังนี้

1. ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้อง คดีอาญา
 2. ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและชี้มูลการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
 3. กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ถูกกล่าวหาใ้ถอนมัติ อนุญาตออกเอกสารสิทธิ ใ้สิทธิ ประโยชน์หรือการสังการใด ๆ แก่บุคคลโดยมิชอบ หรืออาจเป็นเหตุใ้เสียหายแก่ทางราชการ จะแจ้งใ้หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการสั่งยกเลิกหรือเพิกถอนใ้ด้วย ดั้งนั้นสำนักงาน คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) จะเป็น หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดูแลการปราบปรามการทุจริต มีภารกิจหน้าที่ที่คล้ายคลึงกัน แตกต่าง ตรงขอบเขตและอำนาจในการดำเนินการกับบุคคลผู้กระทำความผิดในระดับตำแหน่งที่ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัย เห็นว่าการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ของหน่วยงานดังกล่าว ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้อาจสืบ เนื่องมาจากปัจจัย สาเหตุต่าง ๆ เช่น จำนวนปริมาณคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่เพิ่มขึ้น หรือมาตรการในการปราบปรามนำบุคคลผู้กระทำความผิดในคดี ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ยังไม่มึ ความเสียหาย เพราะการดำเนินคดีในกรณีความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หน่วยงาน ของรัฐซึ่งเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย ก็จะมีกระบวนการในการใ้ส่วนเพื่อหาข้อเท็จจริงใ้ใ้ได้ เสียก่อน จึงจะนำคดีไปฟ้อง ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้า และตรงนี้เองก็อาจจะเป็นจุดอ่อนที่ใ้ใ้ให้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีเกี่ยวกับ การทุจริตต่อหน้าที่ราชการ กับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้กระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ร่วมรู้เห็นเป็นใจกัน ประวิงเวลาในการดำเนินคดี หรือไม่ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำผิดก็ใ้ได้ เพราะเจ้าหน้าที่รัฐของหน่วยงานที่มีอำนาจ หน้าที่ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการไม่ได้เป็นผู้เสียหาย และไม่เป็นผู้มีส่วน ใ้เสียหายในคดี มีเพียงแต่หน้าที่เท่านั้น แต่หากเปิดโอกาสใ้ประชาชนซึ่ง ใ้ได้รับความเสียหายมีสิทธิ ดำเนินคดีใ้เองก็จะเป็นการใ้ใ้ให้เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการไม่กล้าที่จะกระทำ

ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ อันอาจส่งผลให้ปริมาณคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการในประเทศไทยลดน้อยลง

3. กรณีประชาชนเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ บทบาทของประชาชนในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ในฐานะผู้เสียหายนั้น ประเทศไทยยังไม่ถือว่ามีความชัดเจน กล่าวคือ ประชาชนมีเพียงสิทธิในการกล่าวหาหรือกล่าวโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เห็นว่าได้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเท่านั้น โดยการกล่าวหาหรือกล่าวโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ซึ่งในประเทศไทยก็มีอยู่ 2 หน่วยงาน คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
2. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.)

เมื่อหน่วยงานดังกล่าวได้รับเรื่องร้องเรียนกล่าวโทษ ก็จะดำเนินการไต่สวน

ข้อเท็จจริง และหากมีมูลก็จะดำเนินการฟ้องร้องตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ของเจ้าหน้าที่รัฐนั้น เป็นผู้เสียหายโดยตรงเช่นเดียวกับผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิพิจารณาความอาญา ที่จะก่อให้เกิดสิทธิในการนำคดีไปฟ้องเองได้ แต่ในประเทศไทยยังไม่มีความเปิดโอกาสให้ประชาชนที่อยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการนำคดีฟ้องผู้กระทำผิดได้โดยตรง

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างข้อเท็จจริงเรื่องหนึ่ง เป็นกรณีศึกษาซึ่งเป็นคดีอาญาแต่แท้จริงแล้วมีความเกี่ยวพันกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ผู้เสียหายก็ไม่สามารถดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำผิดได้โดยตรง คงเพียงแต่มีสิทธิดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และอาจ ให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น

กล่าวคือ นาย ข. ซึ่งมีอาชีพเป็นนายหน้าขายที่ดิน ได้มาติดต่อ นาย ก. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดแห่งหนึ่ง เพื่อขอให้ออกโฉนดซ้ำกันในที่ดินแปลงพิพาทแปลงหนึ่ง เป็นจำนวน 7 ไร่ โดยนาย ข. ตกอยู่กับนาย ก. ว่า จะนำโฉนดที่ออกได้ทั้งหมดไปติดต่อนายทุนเพื่อทำการขายฝาก เมื่อได้เงินมาก็จะแบ่งให้กับนาย ก. นาย ก. ตกลงและได้ดำเนินการจดทะเบียนขายฝากที่ดินซึ่งมีโฉนดที่ออกซ้ำกัน จำนวน 7 ไร่ให้กับนายทุนผู้รับซื้อฝาก 7 ราย โดยนายทุนทั้ง 7 รายไม่รู้ว่าที่ดินที่ตนรับซื้อฝากมาเป็นที่ดินที่ออกโฉนดซ้ำกัน เป็นเหตุให้นายทุนแต่ละคนได้รับความเสียหายจากการสมคิดกันหลอกลวงของนาย ก. กับนาย ข.

จากตัวอย่างดังกล่าว นอกจากนาย ก. และนาย ข. จะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาในฐานต่าง ๆ อันทำให้ นาย ก. ต้องรับผิดชอบทางอาญาแล้ว นาย ก. ในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐยังมี

ความผิดในฐานะทุจริตต่อหน้าที่ราชการอีกด้วย แต่การดำเนินคดีก็อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ) หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ (ป.ป.ท.) ตามแต่อำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการ ใต้สวนรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน เพื่อประกอบการดำเนินคดีต่อไป ซึ่งข้อเท็จจริงแล้วนายทุนที่รับซื้อฝากที่ดินแปลงพิพาท ซึ่งอยู่ในฐานะผู้เสียหายในการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของนาย ก. ควรจะต้องเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการนี้ และสามารถร้องทุกข์ดำเนินคดีได้โดยตรง เพราะผลร้ายที่เกิดนอกจากจะเกิดจากการกระทำของนาย ข. บุคคลธรรมดาแล้ว ยังเกิดมาจากการร่วมกันกระทำผิดของนาย ก. ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย มิใช่จะเกิดสิทธิร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญากับนาย ข. ได้คนเดียว หรือดำเนินคดีกับนาย ก. ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐตามประมวลกฎหมายอาญาเพราะความเสียหายที่เกิดขึ้น นอกจากจะเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาแล้ว ยังเป็นความเสียหายที่เกิดจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการอีกด้วย และความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้ก็ควรที่จะสามารถนำไปฟ้องเพื่อเรียกค่าเสียหายในส่วนแบ่งได้อีกด้วย หรืออาจเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาจากจำเลยต่อศาลที่กำลังพิจารณาคดีอาญานั้น ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ได้แก่ ผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญาของจำเลย รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้ เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในความผิด ซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามี หรือภริยา ในความผิดซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้
2. ค่าสินไหมทดแทนที่เรียกได้ ได้แก่ ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่กาย ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย
3. การยื่นคำร้องสามารถกระทำได้โดย
 - 3.1 ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้
 - 3.2 คำร้องต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหาย และจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง
 - 3.3 ต้องยื่นคำร้องเข้ามาก่อนเริ่มสืบพยาน แต่กรณีไม่มีการสืบพยานต้องยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี
 - 3.4 ผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่กรณีเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต
 - 3.5 ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียเงินจ้าง

ทนายความ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่าผู้เสียหายเป็นคนยากจนมาสามารถจัดหาทนายความเองได้ จากหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังกล่าวนั้นนอกจากจะเป็นการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายตามหลักสากลแล้วก็อาจสามารถนำมาปรับใช้กับผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้เป็นอย่างดี เพราะประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็ไม่แตกต่างอะไรกับเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งแต่เดิมที่กระบวนการกฎหมายในอดีตได้ละเลยสิทธิของผู้เสียหายโดยมองผู้เสียหายเป็นเพียงวัตถุพยานชิ้นหนึ่งในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเท่านั้น เป็นว่าผู้เสียหายคือผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในผลร้ายของอาชญากรรมเกิดความเสียหายมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลเยียวยาให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมให้มากที่สุด จึงเป็นการอำนวยความสะดวกด้วยความเสมอภาคอย่างบูรณาการ

ดังนั้นการให้ประชาชนเข้าเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ และให้มีอำนาจร้องทุกข์ ฟ้องร้องคดีเองได้โดยตรง จึงเป็นปัญหาที่สำคัญและควรหาทางแก้ไข ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้เสียหายอาชญากรรมให้หน่วยงานของรัฐในการบริหารประเทศ ประชาชนจึงควรเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่รัฐที่สำคัญที่สุด มิใช่เพียงแต่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย

อีกทั้งผู้วิจัยเห็นว่า การทุจริตต่อหน้าที่ราชการในสังคมไทยยังมีอยู่อย่างเป็นวงกว้าง มิใช่เฉพาะแค่คดียกของนักการเมืองที่สำคัญหรือเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูง แต่เจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานต่าง ๆ ระดับล่างลงไปก็ยังมีพฤติการณ์ทุจริตต่อหน้าที่ราชการอยู่ไม่น้อย ซึ่งองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบปราบปรามและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ อาจเข้าไปดูแลไม่ทั่วถึง จึงควรต้องอาศัยประชาชนที่เป็นผู้เสียหายในคดีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ช่วยตรวจสอบโดยการเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการอย่างแท้จริง และเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันจะทำให้มีสิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญา เอาผิดกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะทำให้ช่องว่างในการที่ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายจะดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นแคบลง

แต่อย่างไรก็ตาม หากเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการแล้ว ปัญหาที่ตามมาคืออาจจะเป็นกรณีว่า ประชาชนผู้เสียหาย หมายถึง กลุ่มใดบ้าง ซึ่งในคดีความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็อาจส่งผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทั่วไปในวงกว้าง และประชาชนเฉพาะกลุ่ม และผู้เสียหายนั้นควรหมายรวมถึง

หน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นกระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการด้วยหรือไม่ ซึ่งอาจวิเคราะห์ ออกเป็นประเด็นดังนี้

1. ประชาชนผู้เสียหายกรณีทั่วไป กรณีเช่นนี้อาจเป็นกรณี การทุจริตต่อหน้าที่ราชการส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง เช่น การทุจริตของรัฐบาล เช่นนี้เมื่อรัฐบาล มีหน้าที่บริหารประเทศ ซึ่ง ประชาชนผู้เสียหายอาจกรได้เลือกเข้าไปบริหารประเทศ แต่กลับใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบกระทำการทุจริตเสียเอง เช่นนี้ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการบริหารประเทศของ รัฐบาล บางส่วนอาจออกมาเดินขบวนประท้วงรัฐบาล กลุ่มประชาชนเหล่านี้ก็ถือเป็นผู้เสียหายที่ ได้รับผลกระทบจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ได้ ซึ่งกรณีเช่นนี้อาจรวมถึงพรรคการเมือง หรือ ผู้นำฝ่ายค้านด้วยก็เป็นได้ เพราะนอกจากฝ่ายค้านที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นหน่วยตรวจสอบการทำงาน บริหารประเทศของรัฐบาลจะสามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจฝ่ายรัฐบาลได้ก็ตาม แต่ก็อาจมีผล เพียงแค่ทางการเมืองเท่านั้น เช่นอาจมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งรัฐมนตรีใหม่ ซึ่งหากเปิดโอกาสให้ พรรคการเมือง หรือผู้นำฝ่ายค้าน สามารถเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ อันจะทำให้ เกิดสิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับข้าราชการการเมืองผู้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ได้แล้ว ฝ่ายรัฐบาลก็อาจมีความระมัดระวังในการบริหารประเทศมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากมิได้มีผลแค่ทาง การเมือง แต่อาจต้องรับโทษทางอาญาในฐานะกระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการอีกด้วย

2. ประชาชนผู้เสียหายเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ อาจเป็นกรณีที่ประชาชนได้รับผลกระทบ โดยตรงจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ซึ่งสาเหตุอันเนื่องมาจากการกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐอนุญาตให้ก่อสร้างอาคารที่ไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุม อาคารพ.ศ. 2522 จนทำให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็น อาคารถล่ม จนทำให้มี ผู้บาดเจ็บ หรือเสียชีวิต ซึ่งดังจะเห็นได้ตามข่าวที่ปรากฏอยู่บ่อยครั้ง และกรณีดังกล่าวนอกจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วไม่ว่าจะเป็นทางแพ่ง ทางอาญา ความรับผิดชอบทางละเมิด หรือความผิดทางวินัยแล้ว หากความเสียหายดังกล่าวพิสูจน์ได้ว่าเกิดขึ้นมาจากการ กระทำการทุจริตโดยอาศัยโอกาสที่ตนมีตำแหน่งหน้าที่แล้ว ก็ควรจะต้องได้รับโทษในส่วน ของ ความผิดกรณีการทุจริตต่อหน้าที่ราชการด้วย โดยมีประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย เป็นผู้เสียหายใน ฐานความผิดนี้ และเกิดสิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ ราชการได้โดยตรง ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้ความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ราชการให้ เป็นไปโดยถูกต้อง ไม่ลิดกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เนื่องจากอาจต้องถูกดำเนินคดีและได้รับ โทษทางอาญา

3. กรณีหน่วยงานรัฐเป็นหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำการทุจริตสังกัดอยู่จะเป็น ผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการด้วยหรือไม่ นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะถือเป็นผู้เสียหายด้วย

เนื่องจาก หากมีการทุจริตเกิดขึ้นในหน่วยงานแล้วก็ย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงาน ผู้รับผิดชอบด้วย แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจจะมีได้ยกยกทรัพย์สินของหน่วยงานรัฐก็ตาม แต่การที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัย โอกาสที่ตนมีตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบเพื่อตนเองหรือผู้อื่นแล้ว ก็ถือว่าทำให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานแล้ว ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงควรเป็น ผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการมีฐานะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาด้วยเช่นกัน และในการร้องทุกข์ดำเนินคดีเนื่องจากหน่วยงานรัฐมีสภาพเป็นนิติ บุคคลก็อาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานผู้รับผิดชอบไปดำเนินการร้องทุกข์คดีต่อไป

นอกจากปัญหาทางกฎหมายกรณีความเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อ หน้าที่ราชการแล้ว ก็อาจมีอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายกรณีความเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาได้ ดังนี้

อุปสรรค (Obstacles) ในการบังคับใช้กฎหมายกรณีความเป็นผู้เสียหายในความผิด เกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราช กฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 เน้นให้การ บริหารราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาลอันจะทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ ศรัทธาและไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล มาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหา การทุจริตต่อหน้าที่ราชการจึงมีความสำคัญยิ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม กรณีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็ยังมี

อุปสรรคอยู่พอสมควร ทั้งนี้ก็อาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น

เหตุจูงใจให้กระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้แก่

1. การเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนที่จะได้รับ
2. โอกาสที่จะกระทำการทุจริต
3. รัฐบาลอ่อนแอ การบังคับใช้กฎหมายจึงไม่มีประสิทธิภาพ
4. เจ้าหน้าที่ของรัฐ(บางหน่วยงาน)มีรายได้น้อย
5. การเมืองเข้าแทรกแซง และใช้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเครื่องมือ
6. มีวัฒนธรรมแบบอุปถัมภ์ เจ้าขุนมูลนาย มีพรรคพวก

รูปแบบของการกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้แก่

1. การรับสินบน
2. การเอื้อประโยชน์แก่ตนเอง พรรคพวก หรือพี่น้อง

3. การขโมยหรือยักยอกทรัพย์สินของรัฐ

4. การกระทำทุจริตเชิงนโยบาย

5. การมีผลประโยชน์ทับซ้อน

6. การจัดทำโครงการที่ได้ผลประโยชน์ตอบแทนไม่คุ้มค่าเงินที่ลงทุนไป

นอกจากนี้ก็อาจมีอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และอุปสรรคในการทำหน้าที่ของหน่วยงานรัฐผู้มีหน้าที่ในการตรวจสอบป้องกันและปราบปรามการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐเช่น

อุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการกระทำทุจริต

1. การเมืองมีอำนาจรวมศูนย์อยู่ที่หัวหน้าฝ่ายบริหาร

2. รัฐสภาไม่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบหรือยับยั้งการใช้อำนาจรัฐที่กระทำโดยมิ

ชอบ

3. กลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐถูกครอบงำ

4. กลไกถ่วงการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองถูกครอบงำ

5. ประชาชนระดับรากหญ้าถูกซื้อด้วยนโยบายประชานิยม

อุปสรรคในการทำหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบการกระทำทุจริตต่อหน้าที่

ราชการ

1. มีเรื่องร้องเรียนหรือเรื่องกล่าวหาเป็นจำนวนมาก

2. ทุกเรื่องจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้อง

3. เจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ

4. มอบหมายให้เจ้าหน้าที่หรือส่วนราชการอื่นทำแทนไม่ได้

5. เจ้าหน้าที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะบางด้าน

6. เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเงินเดือนน้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐบางหน่วย

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นถือได้ว่าเป็นอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นขอบเขตอำนาจหน้าที่หรืออัตรากำลังของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบป้องกันและปราบปรามการกระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือสถานภาพความเป็นอยู่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอัตราเงินเดือนต่ำจึงกล้าที่จะเสี่ยงภัยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเพื่อแลกกับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ นอกจากนี้ในกรณีของอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็อาจเริ่มมีอุปสรรคตั้งแต่เริ่มต้นในการออกกฎหมาย ซึ่งต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ

1. ในการออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อมาบังคับใช้นั้นก็ต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ เช่นการตราพระราชบัญญัติต่าง ๆ เพื่อมาบังคับใช้นั้นก็ต้องผ่านกระบวนการไม่ว่าจะเป็นการยกร่าง หรือผ่านวาระในการขอความเห็นชอบจากสภาเพื่อตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติบังคับใช้ ซึ่งในส่วนของกระบวนการออกกฎหมายเกี่ยวกับการให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจมีอุปสรรคอยู่บ้างพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นหมายความรวมถึงข้าราชการการเมืองด้วยและในการตราพระราชบัญญัติก็ต้องผ่านความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติ ซึ่งมีนักการเมืองเป็นผู้พิจารณา และในการตรากฎหมายดังกล่าวก็เหมือนเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สามารถดำเนินคดีฟ้องร้องเอาผิดแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งรวมถึงข้าราชการฝ่ายการเมือง หรือนักการเมืองผู้กระทำการทุจริตด้วย ดังนั้นเมื่อกฎหมายดังกล่าวต้องขอความเห็นชอบจากสภา ก็อาจมีปัญหาได้ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวหากมีการบังคับใช้อาจมีผลกระทบต่อนักการเมืองบางกลุ่ม หรือพรรคพวกทางการเมืองของตนได้

2. กรณีหากมีการออกกฎหมายให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ซึ่งจะทำให้ประชาชนสามารถร้องทุกข์ ดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำความผิดต่อหน้าที่ราชการ ก็อาจมีอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้ เนื่องจากคู่กรณีพิพาทของประชาชนเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐและบางคนก็มีอำนาจ มีตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โต ตรงนี้ก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากประชาชนอาจไม่กล้าที่จะเข้าร้องทุกข์ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำความผิดหรือนักการเมืองที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารประเทศ เพราะอาจถูกข่มขู่หรือทำร้ายได้ ทั้งที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร้องทุกข์ดำเนินคดีได้ แต่ด้วยเหตุที่เป็นคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ คู่กรณีพิพาทเป็นเจ้าหน้าที่รัฐประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนอาจไม่กล้าดำเนินคดี เนื่องจากอาจไม่มั่นใจในความปลอดภัยก็เป็นได้ จึงอาจทำให้เป็นอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว ซึ่งอาจต้องมีการออกมาตรการมารองรับในส่วนนี้

ปัญหาดังกล่าวนี้นักวิจัยเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่จะนำมาเป็นผลงานในการทำวิจัยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เพราะหากเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นผู้เสียหายในการดำเนินคดีทุจริตได้แล้ว จะเป็นการแบ่งเบาภาระของหน่วยงานหรือองค์กรที่ปราบปรามการทุจริต เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ (ป.ป.ท.) ได้มากพอสมควร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสมควรที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ไว้แล้ว